

"כי אב המון גוים נתתיך"

בשעה שהפריד אברהם את הערלה מקדושת הברית הוכתר לאב המון גוים כדי להפרידם מקדושת ישראל

וכבר תמה הרמב"ן על פירוש רש"י: "ונתתיך לגוים, ישראל ואדום. ואינו נכון בעיני שיבשרנו בעת ברית המילה על עשו, והוא אינו מקיים המילה, וגם לא נצטווה עליה, כמו שדרשו בסנהדרין כי ביצחק, ולא כל יצחק". לכן חולק הרמב"ן על רש"י ומפרש כי מה שאמר הקב"ה: "ונתתיך לגוים", הכוונה בזה רק על ישראל שנקראו גוים ועמים, כמו שכתוב (דברים לג-ג): "אף חובב עמים". וכן (שם ט): "עמים הר יקראו".

ונראה ליישב דברי רש"י שלמד לפרש כי "אב המון גוים" הוא על כל הגוים, ממה ששינו בגמרא (ברכות יג): "אברם הוא אברהם, בתחילה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם". ופירש רש"י: "בתחילה אב לארם, לאנשי מדינתו, שמארץ ארם היה... אב לכל העולם, אב המון גוים". הרי מבואר כפירוש רש"י שנתמנה אברהם להיות "אב המון גוים" - "לכל העולם", דהיינו על כל אומות העולם, כי עשו וישמעאל ראשי האומות יצאו ממנו. אלא שלפי זה צריך ליישב קושיית הרמב"ן, לשם מה הכתיר הקב"ה את אברהם אב לכל אומות העולם, דוקא בשעה שצוהו על מצות מילה כדי לכרות ברית עמו ועם זרעו ישראל.

יסוד נפלא של השל"ה הקדוש: שורש כל האומות מן הקדושה

פתח דברינו יאיר לבאר ענין זה, על פי הקדמה יקרה שלמדנו ממשנתו הטהורה של השל"ה הקדוש פרשת תולדות (תורה אור אות ה), שהקב"ה סיבב בכוונה תחילה שיצאו כל האומות מאברהם אבינו, שהוא שורש הקדושה של כלל ישראל, כדי להראות בכך ששורש וחיות כל האומות היא רק מן הקדושה, אלא שבהתפשטותם למטה נתרחקו מן הקדושה ומרדו בה. וכאשר יגיע התיקון השלם באחרית הימים, יכניע אברהם שורש הקדושה את כל האומות העולם שיצאו ממנו, ויחזירם אל הקדושה לטהרם מכל הרע שאחז בהם, כמו שתיקנו לומר (תפלת עלינו לשבח):

מדוע מינה הקב"ה את אברהם "אב המון גוים"

עוד ראוי להתבונן במה שהבטיח הקב"ה לאברהם: "והפריתי אותך במאד מאד ונתתיך לגוים". ופירש רש"י: "ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה מבשרו עליו". נמצא לפי פירוש רש"י כי מה שאמר הקב"ה לאברהם: "ונתתיך לגוים", הוא פירוש על מה שאמר לו מקודם: "אב המון גוים נתתיך", שבנוסף על ישמעאל שכבר יצא מאברהם, יצאו ממנו גם ישראל ואדום מיצחק בנו, שיצאו ממנו יעקב ועשו הוא אדום.

וכן פירש רבינו בחיי: "כי אב המון גוים נתתיך. היה אברהם אבינו ע"ה אב העולם, כאדם הראשון שהיה אב המון גוים, שכל התולדות משתלשלות. וכן מצינו באברהם שנקרא אדם, ממה שדרשו חז"ל (ב"ר יד-ו) האדם הגדול בענקים (יהושע יד-טו), זה אברהם".

אמנם כאשר נתבונן נראה שיש כאן פליאה עצומה, שהרי תכלית מצות מילה שניתנה לאברהם היא כדי לכרות ברית עמו ועם זרעו ישראל, כמו שכתוב בהמשך הפרשה (שם ט): "ויאמר אלקים אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק, והקימותי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחרי... ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת".

והנה ברית זו שכרת הקב"ה עם זרעו של יצחק בן אברהם, היא רק עם יעקב וזרעו ישראל שיצאו מיצחק ולא מעשו וזרעו, כמו שאמר הקב"ה לאברהם שיסכים עם שרה לגרש את ישמעאל (שם כא-יב): "כי ביצחק יקרא לך זרע", ודרשו בגמרא (סנהדרין טט): "כי ביצחק, ולא כל יצחק", לאפוקי ישמעאל ועשו שאינם נחשבים לזרעו של אברהם. הנה כי כן מדוע דוקא בשעה שנצטווה אברהם על מצות מילה, כדי לכרות ברית עמו ועם זרעו ישראל שיצאו מיעקב, הכתירו הקב"ה להיות "אב המון גוים", על כל אומות העולם.

בפרשתנו פרשת לך לך אנו למדים על אחת מן המצוות החשובות בכל תרי"ג המצוות שנצטווה בה אברהם אבינו עוד לפני שניתנה תורה לישראל, הלא היא מצות ברית מילה. הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן על החוט המשולש שצירף הקב"ה במצוה זו: (א) עצם הציווי שנצטווה אברהם על מצות מילה. (ב) מה שהוסיף הקב"ה לשמו אות ה' שיקרא "אברהם". (ג) שהכתירו הקב"ה להיות: "אב המון גוים" על כל אומות העולם, והנה הם הכתובים (בראשית יז-א):

"ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים, וירא ה' אל אברם ויאמר אליו, אני א-ל שדי התהלך לפני והיה תמים, ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד... אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים, ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך, והפריתי אותך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו, והקימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לדורותם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו".

ומפרש רש"י איך רמוז בהוספת אות ה' לשמו שיקרא אברהם: "כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו, ורי"ש שהיתה בו בתחילה [בשם אברם], שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם, ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחילה לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה, עד שהוסיפה ליהושע שנאמר (במדבר יג-ט) ויקרא משה להושע בן נון יהושע".

והנה ב"שפתי חכמים" על פירוש רש"י הביא מה שתמה המהרש"ל, וכן הקשה ב"משכיל לדוד", מאחר כי במשמעות השם אברהם - "אב המון גוים" אין פירוש לאות ר', מדוע חשש הקב"ה מתלונתה של האות ר' והשאירה במקומה, ולא חשש לתלונתה של האות י' בשמה של שרה להשאירה במקומה, שהרי ברור שאם הקב"ה היה רוצה, היה יכול למצוא מקום לקבוע גם את האות ר' של אברהם, כמו שמצא מקום לקבוע את האות י' של שרה.

ישׁוב הפליאה: מדוע בשעה שכרת הקב"ה ברית עם אברהם וזרעו, הכתירו "אב המון גוים" על כל האומות

שערי קדושה: על ידי חטא עץ הדעת נעשו ערוב בין הטוב ובין הרע שהיו תחילה נפרדים זה מזה

זוהר הקדוש: אדם הראשון נולד מהול אלא שאחרי שחטא הכניס בו הנחש זוהמא שממנה נוצרה הערלה

אברהם אבינו תיקונו של אדם הראשון היה הראשון שנצטוו להפריד את הרע של הערלה מקדושת ישראל

"ועל כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גילולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתו, לתקן עולם במלכות שדי, וכל בני בשר יקראו בשמך להפנות אליך כל רשעי ארץ, יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך, תשבע כל לשון, לפניך ה' אלקינו יכרעו ויפולו, ולכבוד שמך יקר יתנו, ויקבלו כולם את עול מלכותך, ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד".

והנה הם דברי השל"ה בלשון קדשו:

"כבר כתבתי בפרשת חיי שרה ענין בכל מכל כל, מאברהם יצא קליפת ישמעאל, ובן בנו הוא עשו, ומיצחק יצא קליפת עשו. וענין יציאת הקליפות מאבות הקדושים הוא כמו קדימת הקליפה לפרי, שאי אפשר לפרי בלא הקדמת קליפה שהוא הנץ והפרח, ויעקב הוא הפרי. אבל יש סוד בדבר, כי הקליפה יש לה אחיזה בקדושה בשרשה, ובשרשה למעלה נדבקת בקדושה, והטומאה היא בהתפשטותא.

ולעתיד תחזור ותיטהר על ידי הצדיקים הקדושים המכניעים אותה, בסוד (אבות פ"ד מ"א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, שביארתי בכמה מקומות, שהענין הוא אינו הורג את יצרו הרע רק כובשו תחתיו ומטהרו, שלוקח מדת היצר הרע ומשתמש בהם עבודת השם יתברך, כגון קנאה - קנאת סופרים, חמדה - חומד חמודה גנוזה [שהיא התורה], וכיוצא באלה הרבה.

וזהו ענין שאמרו [בני חת] לאברהם אבינו (בראשית כג-1) נשיא אלקים אתה בתוכינו, כלומר בתוכיות שלנו, דהיינו בשורשינו אתה נשיא, ועל ידך נטהר לעתיד. וכל האומות הודו לזה, כמו שאמרו רז"ל (במדב"ר טו-10) עמק שוה [הוא עמק המלך] (בראשית יד-12), שהשוו כולם והמליכו את אברהם על עצמם.

זהו בחינת יציאת הקליפות מאברהם, אבל אברהם בעצמו הוא עצם מעלת ישראל, ויותר מעלתו ממעלת שאר האבות. והענין שמו ישראל הוא יותר בנעלם וביותר עליה ודקות למעלה, ושם אברהם הוא על שם אב המון נתתיך בגוים, והוא ענין נשיא אלקים אתה בתוכינו, שפירשו כי כן נאחזים בשרשם".

אברהם אבינו התחיל לתקן הקלקול של אדם הראשון

כעבדא קמיה מאריה נראה להרחיב בדברי השל"ה הקדוש, בהקדם לבאר מה שמצינו שינוי גדול במצות מילה יותר מכל המצוות, שהיא המצוה היחידה שנצטוו בה אברהם אבינו

לו ולזרעו אחריו, וצריך ביאור מדוע נצטווה אברהם על מצוה זו יותר משאר כל המצוות. זאת ועוד ראוי לבאר מה שנתייגעו המפרשים למצוא טעם, על מה שתיקנו חכמינו ז"ל לברך שתי ברכות על מצות מילה, ברכה אחת: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המילה". ברכה שניה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו".

עוד ראוי למצוא תשובה על קושיית ה"שם משמואל" (פרשת וירא שנת תרפ"א ד"ה ונראה): "יש להבין למה אברהם אבינו ע"ה לא נולד מהול, כמו אדם הראשון ונח שאמרו ז"ל (אבות דרבי נתן פ"ב) שנולדו מהולים, ואברהם שהיה גדול מנח לא נולד מהול ונצרך להצטוות עליה".

חשבתי דרכי לבאר כל זה, על פי מה שגילו לנו חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר יד-1) ענין נפלא על מה שכתוב בבריאת אדם הראשון (בראשית ב-2):

"וייצר ה' אלקים את האדם, בזכותו של אברהם. אמר רבי לוי, (יהושע יד-10) האדם הגדול בענקים, זה אברהם. למה קורא אותו גדול, שהיה ראוי להיבראות קודם לאדם הראשון, אלא אמר הקב"ה שמא יקלקל ואין מי שיבוא לתקן תחתיו, אלא הרי אני בורא את האדם תחילה, שאם יקלקל יבוא אברהם ויתקן תחתיו".

נמצינו למדים מזה, שהקב"ה ברא את אדם הראשון בזכותו של אברהם, שהקב"ה בחר בו לתקן מה שקלקל אדם הראשון. דבר זה מתאים להפליא עם מה שמבואר בתיקוני זוהר (תיקון סט ט): כי אדם הראשון נתגלגל בג' אבות הקדושים שתיקנו חטאו: "בתלת אבהן תמן נחית אדם בתלת גלגולין". פירוש: "בשלשה אבות שם ירד אדם בשלשה גלגולים".

ענין זה מבואר ביתר שאת בזוהר הקדוש (פרשת בהר ק"א), כי כשחטא אדם הראשון בעץ הדעת היה כלול בחטאו ג' עבירות החמורות:

עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, "עבודה זרה", משום שנתפתה אחרי הנחש שאמר לחוה (בראשית ג-7): "כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע". ופירש רש"י: "כל אומן שונא את בני אומנתו, מן העץ אכל וברא את העולם". ואין לך עבודה זרה גדולה מזו. "גילוי עריות", משום שעל ידי חטא זה הכניס הנחש את זוהמתו באדם וחוה ובכל הנבראים. "שפיכות דמים", כי על ידי חטא עץ הדעת נגזרה מיתה על כל הנבראים.

והנה אברהם תיקן החטא של עבודה זרה, לכן שבר את הצלמים של אביו תרח, ופרסם בעולם שהקב"ה הוא אלוך יחיד ואין שום ממש בעבודה זרה, ומסר נפשו על קדושת השם באור כשדים כשנשלך על ידי נמרוד לכבשן האש. יצחק תיקן החטא של שפיכות דמים על ידי שמסר נפשו לה' אלקי עולם בשעת העקידה. יעקב תיקן החטא של גילוי עריות על ידי שהיתה מיטתו שלימה, כי י"ב השבטים היו כולם צדיקים. הרי לנו דברים ברורים כי אברהם היה הראשון שהתחיל בתיקון החטא של אדם הראשון.

"עץ הדעת טוב ורע" - עץ המחבר את הטוב והרע

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שסיבב הקב"ה, שאברהם אבינו ייוולד עם הערלה וצוהו על מצות מילה, על פי המבואר ב"שערי קדושה" לרבינו חיים וויטאל זי"ע (שער א חלק א), כי לפני חטא עץ הדעת היה פירוד מוחלט בין הטוב ובין הרע, כי הנחש הקדמוני שורש הרע עמד בפני עצמו נפרד מקדושתו של אדם הראשון, אולם אחרי שחטא בעץ הדעת הכניס הנחש בו ובכל הנבראים את זוהמתו, ומאז נתערבו כוחות הטוב והרע, ובלשון קדשו: "ודע כי אחר שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת טוב ורע, חוברו נפשו וגופו גם הם כל אחד מטוב ורע, וזו היא ענין זוהמת הנחש שהטיל בחוה ובאדם".

שמתבדלים מן אומות העולם, כי ישראל הם מצד הקדושה כמו שכתוב (ירמיה ב-א): "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו". אך לעומתם שאר אומות העולם הם בבחינת ערלים, כמו שכתוב (שם ט-כה): "כי כל הגוים ערלים". ומטעם זה שנינו במשנה (מדרים לא): כי הנודר שלא יהנה מן הערלים, אסור לו ליהנות אפילו מגוי שנימול כי הגוים נקראים כולם בשם ערלים.

נמצא לפי זה כי כמו שצריך לקיים מצות מילה בפרטות, להפריד אצל כל אחד מישראל את הערלה שהיא מזהמת הנחש מברית קודש, כן צריך לקיים מצות מילה בכללות האומה הישראלית, להפריד מישראל את אומות העולם שהם בבחינת ערלים, ועל כך אומר הקב"ה (ויקרא כ-ו): "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". כי זהו חלק מהברית שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו, שיפריד את הערלה מן הקדושה בפרט ובכלל, ועל ידי זה מסייע לו הקב"ה להבדיל את ישראל מן העמים.

מעתה הנה מה טוב ומה נעים להבין הטעם, שבאותה שעה שצוה הקב"ה את אברהם שהתחיל לתקן הקלקול של אדם הראשון, על מצות מילה להסיר ולהפריד את הערלה שהיא חלק הרע של הנחש הקדמוני מן הקדושה, הכתיר אותו גם כן "אב המון גוים" על כל אומות העולם, כי בהיותו אב על ישראל וגם על כל אומות העולם, יש בכוחו להפריד את אומות העולם שהן בבחינת ערלים מישראל הקדושים, אבל אם אין לו קשר עם האומות איך יפרידם מזרע ישראל.

לפי זה יומתק להבין מה שדיבר הקב"ה בשבחו של אברהם ביום השלישי למילתו, אחרי שקיים מצות מילה בהסרת הערלה בפרטות ובכללות אצל כל ישראל (בראשית יח-ט): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". כי בחינוך זה הפריד אברהם את בניו ישראל מן הגוים, אשר סירבו לקבל עליהם את דרך ה' של התורה הקדושה.

וכן מצינו שפעל אברהם אבינו בסוף חייו להפריד את בני הפילגשים שלא היו מצד הקדושה מן הקדושה של יצחק בנו, כמו שכתוב (שם כה-ה): "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם". ופירש רש"י: "שם טומאה מסר להם". כי באמת גם לאומות העולם יש תפקיד

כמו שיש מילה בפרטות להפריד הערלה מן הקדושה כן יש מילה בכללות להפריד את הגוים מישראל

אחרי שקיים אברהם מצות מילה בפרטות, הכתירו הקב"ה לאב המון גוים, כדי שיפריד גם את הגוים מישראל

הקב"ה הוסיף לאברהם האות ה' שנכרא בה העולם כי היא הנפה המבררת בין ישראל לאומות העולם

הרשעים יורדים לבאר שחת בפתח של האות ה' למטה
וישראל שבים בתשובה בחלון הפתוח למעלה

בערלתו היה". והביאור בזה על פי המבואר בזהר הקדוש ברעיא מהימנא (פרשת תזריע מד.), כי הערלה שבאדם היא מצד זוהמת הנחש הקדמוני שהכניס באדם אחרי שחטא, ולכן צריך להכניס את הערלה בכלי עם עפר כדי להחזירו לנחש אשר עפר לחמו, כמו שקיללו הקב"ה (בראשית ג-ד): "ועפר תאכל כל ימי חייתך". וכן כתוב (ישעיה סה-כה): "ונחש עפר לחמו".

נמצינו למדים מזה טעם נפלא על מה שנברא אדם הראשון מהול בלי שום ערלה, כי לפני שחטא לא היתה בו זוהמת הנחש הגורמת לערלה שבאדם, אולם אחרי שחטא והנחש הכניס בו את זוהמתו גרם בכך שתהיה לו ערלה, ועל כך אמרו עליו בגמרא: "מושך בערלתו היה", שגרם בחטאו שתתגלה בו הערלה שהיא מצד זוהמת הנחש.

הנה כי כן מטעם זה נולד אברהם עם הערלה, והקב"ה בחר מכל תרי"ג המצוות לצוותו דוקא על מצות מילה, כי בהיותו התיקון של אדם הראשון שבאכילתו מן העץ הדעת גרם לחבר ולערבב את הטוב עם הרע, ועל ידי זוהמת הנחש שהכניס באדם יצאה הערלה, הטיל עליו הקב"ה לקיים מצוה מילה בהסרת הערלה, כדי להפריד את הרע של הערלה מצד זוהמת הנחש מן הטוב של ברית קודש, וסלל בכך את הדרך לכל ישראל שיקיימו מצות מילה ויפרידו את הרע מן הטוב. וזהו שתיקנו לומר בנוסח הברכה אחרי קיום מצות מילה: "וצאצאיו חתם באות ברית קודש", כי אחרי הסרת הערלה נשאר הרך הנימול עם האות של ברית קודש בלי חלק הרע של הערלה.

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה עמקו מחשבות ה', שהכתיר את אברהם באותה שעה על כל האומות העולם באומרו: "כי אב המון גוים נתתיך", כי כאשר נתבונן נשכיל להבין, כי כמו שיש מילה בפרטות אצל כל אחד מישראל, להפריד את הרע של הערלה מן הטוב של ברית קודש, כך יש מילה בכללות ישראל על ידי

על פי יסוד זה מבאר הגה"ק רבי חיים מוולאז'ין זי"ע ב"נפש החיים" (שער א פ"ו בהג"ה ד"ה והענין) הטעם, שקרא הקב"ה את העץ שחטא בו אדם הראשון (בראשית ב-ז): "עץ הדעת טוב ורע", כי "דעת" פירושו חיבור מלשון (שם ד-א): "והאדם ידע את חוה אשתו", הנה כי כן זהו פירושו: "עץ הדעת טוב ורע" - עץ שבאכילת פירותיו הרי הוא גורם לחבר את הטוב עם הרע לערבם יחד, ובלשון קדשו:

"קודם החטא, לא היה [האדם] כלול אז רק מכל העולמות וכוחות הקדושה לבד ולא מכוחות הרע, אבל אחר החטא נכללו ונתערבו בו גם כוחות הטומאה והרע, וממילא עירב אותה על ידי זה גם בהעולמות... וזהו עץ הדעת טוב ורע, שנתחברו ונתערבו בתוכו ובהעולמות הטוב והרע יחד זה בתוך זה ממש, כי דעת פירושה התחברות כידוע".

יומתק להבין בזה מה שפירש רש"י על אדם הראשון (בראשית ב-כה): "ואף על פי שניתנה בו דעה לקרות לו שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ, ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע". וביאורו ב"נפש החיים" (הג"ל) וב"נזר הקודש" על המדרש (ב"ר לב-ב), כי לפני החטא עמד היצר הרע שהוא הנחש הקדמוני בנפרד מאדם הראשון, ופיתה אותו מבחוץ לאכול מעץ הדעת כאדם שמפתה את חברו לעשות מעשה רע, אבל אחרי החטא: "נכנס בו יצר הרע", שהכניס הנחש את זוהמתו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, באופן שהיצר הרע אינו עומד בחוץ ומפתה את האדם לעבור עבירה, אלא הוא נמצא בתוך האדם עצמו.

תכלית מצות מילה להפריד הערלה מן הקדושה

בדרך המלך נלך לבאר בזה מה שצוה הקב"ה את אברהם אבינו על מצות מילה, על פי המבואר בגמרא (סנהדרין לח): כי אדם הראשון: "מושך

שהקב"ה משתמש בהם לזכר את ישראל, אלא שהם צריכים להיות נפרדים מקדושת ישראל.

האות ה' היא בבחינת נפה להפריד את ישראל משאר האומות

הבה נמשיך במסענו לבאר לפי האמור מה שבחר הקב"ה להוסיף לאברהם אות ה' לשמו, על פי מה שכתוב (בראשית ב-ד): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם". ומצינו על כך שני פירושים במדרש, פירוש א' (ב"ר יב-ט): "בהבראם באברהם בזכותו של אברהם". כלומר, בהבראם היא אותיות באברהם שבזכותו נברא העולם. פירוש ב' (שם יב-י): "בהבראם בה' בראם".

ויש לומר כי שתי הדרשות עולות בקנה אחד כפתור ופרח, כי העולם נברא בזכות אברהם שהתחיל בתיקונו של אדם הראשון להפריד את הרע מן הטוב, ועל כך נאמר בהבראם אותיות באברהם, והנה עיקר התיקון היה כשקיים מצות מילה והפריד את הערלה מברית קודש, אשר אז הוסיף לו הקב"ה אות ה' וקרא שמו אברהם, ועל כך נאמר בהבראם - בה' בראם, כלומר באות ה' שהוסיף לאברהם.

אולם כדי להבין מה שבחר הקב"ה לברוא את העולם באות ה' שהוסיף אחר כך לאברהם, נקדים מה שפירש רש"י על הפסוק הנ"ל: "בהבראם בה' בראם, שנאמר (ישעיה כו-ד) ביה ה' צור עולמים, בני אותיות הללו של השם יצר שני עולמים, ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה' א, רמוז שירדו הרשעים למטה לראות שחת, כה"א זאת שסתומה מכל צדדים ופתוחה למטה לרדת דרך שם". ובהשקפה הראשונה יש לתמוה הפלא ופלא, איך יעלה על הדעת שהקב"ה ברא את העולם עם אות ה', שיש בה רק רמז על הרשעים שירדו למטה לראות שחת. אולם הביאור האמיתי על כך הוא כמו ששינינו בגמרא (מנחות כט:):

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא בה' בראם. ומפני מה נברא העולם הזה בה', מפני שדומה לאכסדרא [שפתוח מתחתיו. רש"י], שכל הרוצה לצאת [ממנו לתרבות רעה] יצא. [ומקשה בגמרא], ומאי טעמא תליא כרעיה, [מדוע תלויה הרגל של האות ה' ויש פתח פתוח בין רגל הה' לגגה], דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, [אם יחזור בתשובה

מכניסים אותו בפתח העליון שבין רגל הה' ובין גגה. ומקשה שוב], וליעייל בהך [שיכנס בפתח התחתון שממנו יצא לתרבות רעה. ומתרג' לא מסתייעא מילתא". פירוש, אחרי שחטא ויצא לתרבות רעה מאותו פתח, לא יצליח להיכנס שוב באותו פתח שיצא ממנו, כי היצר הרע עומד שם להכשילו שנית.

הרי מבואר כי הן אמת שמצד אחד יש באות ה' הפתוחה למטה רמז לרשעים היורדים למטה לבאר שחת, אך מצד שני יש בה רמז נפלא על מצות תשובה, שיכולים ישראל לשוב אל הקב"ה בחלון הפתוח של האות ה' למעלה. ויש לומר כי זהו שכתוב (שיר השירים ה-ב): "קול דודי דופק פתחי לי". ודרשו במדרש רבה (שם): "אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט". הכוונה בזה שהקב"ה מבקש מאתנו, לפתוח לו פתח של תשובה כחודו של מחט בחלון של האות ה' למעלה.

וזהו גם כן הרמז (שם ב-ט): "הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים". כלומר הקב"ה עומד אחר הכותל של האות ה', משגיח מן החלון שפתוח למעלה, ומציץ מן החרכים, כי הוא יתברך כביכול מצפה בכליון עיניים שאיש ישראל יעשה תשובה ויכנס שם. ויש לומר כי זהו הרמז בתיבת תשובה שהיא אותיות תשוב ה', לרמז כי מצות תשובה רמוזה בחלון של האות ה' שאפשר להיכנס משם.

החוט המשולש: מצות מילה, האות ה', ואב המון גוים

מעתה יאירו עינינו להבין מה שבחר הקב"ה לברוא את העולם באות ה' שהוסיף לשמו של אברהם כשקיים מצות מילה, כי בצורה של האות ה' רמוז הביורור הגדול של הרע מן הטוב, כי מה שהיא פתוחה למטה הרי זה לרמז על כל האומות בני עשו וישמעאל שלא רצו לקבל את התורה, ובחרו ללכת אחרי תאוות לבם, הנה הם יורדים למטה לבאר שחת של האות ה', אבל ישראל שהם משורש הקדושה, אפילו אם הם חוטאים ח"ו ונפלים למטה, הרי הם מתאמצים לעלות למעלה כדי להיכנס בחלון של האות ה' שדרכו נכנסים בעלי תשובה. נמצא כי האות ה' שבה נברא היא בבחינת נפה המנפה ומפריד בין ישראל לעמים.

הנה כי כן הרווחנו להבין הקשר הנפלא בין החוט המשולש: א) מה שנצטוו אברהם אבינו על מצות מילה. ב) מה שהוסיף הקב"ה לשמו אות ה' שיקרא "אברהם". ג) מה שהכתירו הקב"ה להיות: "אב המון גוים" על כל אומות העולם, כי כל שלשת הדברים מתקשרים להפליא לעבודת הביורור וההפרדה בין הטוב לרע שהתחיל בה אברהם.

הא כיצד, מצות מילה בפרטות היא הסרת והפרדת הרע של הערלה מברית קודש. והנה מטעם זה הוסיף הקב"ה אות ה' לשמו, שהרי לפי המבואר מתברר באות ה' הרע מן הטוב, כי בעוד שרשעי אומות העולם יורדים למטה בפתח הפתוח של האות ה', הרי ישראל עולים ונכנסים בחלון הפתוח למעלה. ומטעם זה הכתירו הקב"ה להיות "אב המון גוים", כדי שיקיים מצות מילה גם בכללות, להפריד את אומות העולם בני ישמעאל ועשו שיצאו ממנו מישראל הקדושים.

על פי האמור ירווח לנו ליישב מה שהשאיר הקב"ה את האות ר' בשמו של אברהם, על אף שמצד הרמז על "אב המון גוים", אין לאות ר' מקום בשמו של אברהם, וכבר הבאנו מה שפירש רש"י, כי לא רצה הקב"ה שהאות ר' תתרעם על שסילק אותה הקב"ה משמו של אברהם. לפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי בכוונה תחילה השאיר הקב"ה את האות ר' בשמו, כדי להשאיר את הרמז בכתוב: "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - אותיות באברהם, ואם היה מסלק את האות ר' משמו של אברהם, היתה מתלוננת שסילק הקב"ה הרמז הנפלא בתיבת "בהבראם" שנברא העולם "באברהם".

כיון שבאנו לידי כך הנה מה טוב להבין מה שתיקנו לברך שתי ברכות על מצות מילה, כי הברכה הראשונה: "על מצות מילה", תיקנו על המצוה הפרטית, להסיר את הערלה מברית קודש ולהפריד בכך את הרע מן הטוב, אבל הברכה השנייה: "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", היא ברכה על המצוה הכללית שהפריד אברהם את כל האומות שהם בבחינת ערלים מהקדושה של כלל ישראל, ואנו מקבלים על עצמנו ללכת בדרכו, להשלים את התיקון של פירוד הרע מן הטוב בפרט ובכלל, עד אשר נזכה שיקבל הקב"ה את תפלתנו (מוסף לשלש רגלים): "וקרב פזורינו מבין הגוים, ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ, והביאנו לציון עירך ברנה, ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם", במהרה בימינו אמן.